

SZAKDOLGOZAT

GYURIS LÁSZLÓ
SZEGED, 2014

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI ÉS SZOCIÁLIS KÉPZÉSI KAR
SZOCIÁLIS MUNKA ALAPSZAK
LEVELEZŐ TAGOZAT

NEMZEDÉKRŐL NEMZEDÉKRE.
A TANYAI ÉLET HAGYOMÁNYOS ÉS
MEGÚJULÓ ÉRTÉKEI AZ ALFÖLDÖN

Konzulens:
Dr. Duró Annamária
főiskolai docens

Készítette:
Gyuris László

Tartalomjegyzék

Porból lettél s visszatérsz	2.
Bevezetés	3.
1. Mit jelent? – A tanyagondnok.....	5.
2. Pusztai életjel	8.
3. Szubjektív történelem	11.
4. Szociális munka a tanyákon – Egy más minőségű találkozás	24.
5. Összegzés	32.
6. Szakmai javaslatok	33.
Irodalomjegyzék	34.
Köszönetnyilvánítás	36.
Nyilatkozat	37.

Porból lettél s visszatérsz...

„A hajdanvolt falusi őskultúra értékrendjének tisztulása több tízezer esztendő óta vett igénybe, teljes letisztulását még ma sem mondhatjuk befejezett ténynek. Életének, félelmeinek-szorongásainak, továbbá az élet reményét megadó emberi értékeinek és hitének lényege azonban évezredek távlatából is átlátható, hiszen a krízishelyzetekben mi is az ő legtermészetesebb (örök emberi) félelmeiket ismerjük meg, a természettel és sorssal szemben mi is éppen annyira kicsik vagyunk, a legelemibb, legőszintébb és legigazabb emberi tapasztalatokban pedig mi is ugyanazokat az érzéseket éljük át, ugyanazokra az emberi mélységekre és egyszerű értékekre csodálkozunk rá.”

Sági Lajos: Istenhit, kultúra, személyi érettség és nép

Bevezetés

Munkámban a Kiskunmajsa-Kígyópuszta tanyavilágban élők életének vizsgálatával szeretnék foglalkozni. Kiskunmajsa a Duna-Tisza közti síkvidék keleti peremének középső területén helyezkedik el. A tájra jellemző a homoksíkság, amelyet rétek, medencék, illetve keleti határán mély talajvízű síkság vált fel. Az 1980-as évek kezdete óta tartó közel két évtizedes tartós csapadékhiány miatt erőteljes talajvízszint-süllyedés, illetve átalakulás következett be.

Magam is erről a pusztai területről származom, családom a mai napig itt él. A számítógépek világától eltérően ezen a területen még elektromos áram sem található minden házban. Poros utak, vályog tanyák mikroklímája ez, ahová Európa lassan ér oda. Az itteniek részben önellátásra rendezkedtek be, részben a tíz kilométerre lévő városban próbálnak megélhetést találni. Az aktuális rendszerváltások, mint a homokviharok, átrohannak a pusztán és átszabják a táj és az emberek arcát. A nemzetnek nem érzékelhető problémák ezek. Csak a lélek mikroszkópja alatt láthatóak a keresztutak. Radnóti Miklós így fogalmazza meg ezt nagyszerű soraiban:

*„Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent,
nekem szülőházám itt e lángoktól ölelt
kis ország, messze ringó gyerekkorom világa
...
Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel
egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom,
tudom, hogy merre mennek, kik mennek az úton...”¹*

Az volt a célom, hogy a területen élők életmódját, körülményeit megismerjem, megismertessem. Köztük a szociális problémák megjelenésének okait, kezelésüket, az adott körülményekhez igazodva. Résztvevő megfigyelőként személyesen gyűjtöttem adatokat, kvalitatív formában. Négy személlyel készítettem interjút, akiket célirányosan keresem fel, különös tekintettel érintettségükre a témával kapcsolatban. Narratív interjúban gondolkodtam, mely határtalansága, szabadsága miatt közel enged az emberek igazi énjéhez, bepillantást engedve e szeparált világ lényegébe. Az interjúk elkészítésénél elsősorban az eddigi tanulmányaimban már felhasznált módszerek, tapasztalatok voltak segítségemre. Szeretném,

¹Radnóti Miklós: Nem tudhatom

ha munkám közelebb vinné munkatársaimat ezen zárt világ igazi énjéhez, és ezen keresztül belátást és megértést kapnának a hétköznapi munkát illetően.

Az interjúkkal kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy nem minden esetben egyeztek az előre elvártakkal. Bizonyos esetekben erősen személyes hangvétel jellemezte őket, más esetekben pedig csak felületesen érintették a témát. Ezért csak rövid, az anyaghoz kapcsolódó idézeteket emeltem be belőlük a dolgozatba.

1. Mit jelent? – A tanyagondnok

Az interjúkat olyan emberek körében készítettem, akik közül többen kiszolgáltatott helyzetben vannak. Etikai kérdésként vetődött fel az életút adatok bizalmas kezelése, illetve a családok hiteles tájékoztatása. Mindenről igyekeztem egyértelmű tájékoztatást adni, minden résztvevő számára. Mint tanyagondnok, nem ismeretlenként jelentkeztem az életükben, így az interjúk készítése a legtöbb esetben nem okozott nehézséget. Akinél éreztem a bizalmatlanságot, az adatok hitelessége miatt inkább elálltam az interjútól.

A szakmai munkát és a kutatást a tanyagondnoki alapellátás tette lehetővé számomra, melyet 2005 óta végzek Kiskunmajsa külterületén. Ez a szociális ellátási forma közel huszonöt évvel ezelőtt tette meg az első lépéseket.

Abban az időben a Bős-Nagymaros vízlépcső rendszer építése elleni tiltakozás volt az alternatív mozgalmak fő összetartó ereje. Ekkor adódott a lehetőség, hogy a falugondnoki kísérlet egy pályázat keretén belül elindulhasson. A lehetőségre Ferge Zsuzsa hívta fel Kemény Bertalan figyelmét.²

Kemény Bertalan – Bercibácsi – , a Falufejlesztési Társaság elnöke, sok tapasztalat és kutatás után úgy vélte, hogy az elnéptelenedő kistelepülések és tanyák utolsó szalmaszála egy olyan szolgáltatási forma lehet, amely felvállalja a közösség ügyes-bajos dolgait. Egy ember, aki a közösség motorjaként, kishírójaként, illetve mindeneként életet visz az elnéptelenedő helyekre. Csatári Bálint, az MTA Regionális Kutatások Központjának kecskeméti kandidátusa a Magyar Örökség díj átvételekor így méltatta Berci bácsit: „A Falufejlesztési Társaság tagjaival közösen gondolkodni kezdett. Sokunk példaképe, Berci bácsi, súlyos személyes megpróbáltatások és nélkülözések évtizedei után jött rá, hogy szinte ez az egyetlen esély a magyar vidék értékvesztő társadalmi világának legalább részleges megmentésére, újrateremtésére. Számos – a szűkebb szakmában csendesen dolgozva is méltó figyelmet kapó – országos vidékjáró kutató-tervező feladat és terepmunka elvégzése nyomán, azok tapasztalataira építve alapította meg ő 1989-ben a Magyar Falu- és Tanyagondnokok Hálózatát. S a ma is virágzó szervezet, mely képletesen szólva Kemény Berci Mustármagjából sarjadt, azzal a nemes és sikeres küldetéssel indult útjára, mint azt az alapító maga is írja: »Sikerülnie kell közösen megtalálnunk azt az ügyünkhöz méltó gyakorlati

²Csörszéné Zelenák K. szerk. 2014. 9. o.

szellemiséget, melyben jó egyensúlyban található meg az elkerülhetetlen intézményesülés és a családias, közvetlen emberi kapcsolatok egyaránt.«³

Ez sokrétű tevékenység, melyben szerepel a közösségépítés, betegszállítás, bevásárlás, kisebb házkörű javítások, szervezési feladatok, szociális étkeztetés. Eszközeiben sok hasonlóságot mutat a konstruktív szociális munkával. „*Elfogad engem, megért engem és beszél velem*”. (Howe)⁴

Meglátásom szerint az a hely, ahol végzem a munkámat, sok nehézséggel terhelt, többször felforgatott közösség, mely pusztá létével is csodának számít. Így van ez Magyarországgal is, mely ezeréves fennállása óta annyi vész közt is valami isteni csoda folytán – megfogyva bár, de törve nem – fennmaradt. Így benne egy kis nép a tanyák, puszták népe is.

S hogyan kezdődött? A parcellázott pusztákon kialakult tanyaközösségek népessége több helyről verődött össze, legtöbb esetben véglegesen elszakadt származási helyétől, és minden igazgatási központ nélkül – mint valami „új világ” pionírjai – mindenki a saját birtoka megfelelő helyére telepítette a sokszor csupán földbeásott putriját.⁵ Tömörkény István így foglalja össze: „*A pusztá eltűnt azon a napon s helyét az az elnevezés foglalta el: pusztaszéli tanyák... Apró házakban dacos emberek, a földművelésének pionnerjei. Nyomukban apránként halad ki az élet...*”⁶ A Magyar Néprajzi Lexikon száraz meghatározása szerint a tanya az alföldi városok és falvak határában szétszórtan álló, rendszerint egy lakóépületet és néhány hozzá tartozó gazdasági épületet magába foglaló, paraszti használatú állandóan lakott magános telep.

„A gyöngé talajadottságú homok puszták – akár kiskunsági, akár jászági anyatelepülésekhez tartoztak – sokáig a rideg állattartás színterei voltak, gazdasági értéküket csak a futóhomok megkötésére indított erdősítés és a szőlő-gyümölcs ültetvények létesítése növelte meg. Mivel ezek az egykori külső legelők távol estek a népes központoktól és feltörésükre is csak a tanyarendszer területi kiterjedése idején került sor, az itteni tanyák nem járhatták végig az anyatelepüléstől való elszakadás valamennyi állomását: eleve mint valódi szórványok jöttek létre. Azoknak az embereknek, akik megvetették a lábukat a homokon, elemi érdekük volt a közösségi lét intézményeinek megteremtése, ami aztán idővel az önálló településsé váláshoz vezetett. Aligha véletlen, hogy az a tizenegy tanyaközség, amelyek természetes úton születtek

3Csatári B. 1. o.

4Parton, N.-O’Byrne 48-50 o.

5Balogh I. 1965. 459. o.

6Juhász A. 1966. 77. o.

meg a 20. század első két évtizedében, szinte kivétel nélkül a Kiskunságban található. Közéjük tartozik például a Kunszentmiklós pusztájából önállósult Orgovány (1901) és a Kiskunmajsa határából lett Pusztamérges (1908).”⁷

A 20. sz. közepéig a tanyák kisebb-nagyobb paraszti földbirtok megtelepedésre legalkalmasabb pontján álltak, a mezőgazdaság nagyüzemi átszervezése óta azonban egy részük nagyüzemi táblákba került és háztáji tanyakén él. Vizsgálódásom tárgya is ez a túlélési csoda, mely, mint minden harc, komoly áldozatokat kívánt és legtöbbször a „győztesek” sem érzik győztesnek magukat.

⁷Takács A. szerk. 2005. 12. o.

2. Pusztai életjel

Száz éve már, hogy a Kiskunmajsza környéki földek megteltek étellel. Az aktuális válság, nyomor és megélhetési kényszer kiűzte, hívta az embereket. A szállások nyomorúságos, de mégis szabad életet biztosítottak minden bátorlelkű vállalkozónak. A pusztai homok pedig vendégszerető, ha valaki egyszer odatévedt, nem akarja többé elengedni. A gyors menedék lehetősége csábító volt, de onnan visszatérni a városba nehéz. A távolság fizikailag csak öt-tíz kilométer, a lemaradás azonban harminc év is lehet.

Az első kitelepülők óta eltelt évszázad sok mindent látott a pusztában, mégis van néhány dolog, ami nem változott máig sem. Tanyagondnokként járom az utam, ha nem is macskaköves, de annál rázósabb, porosabb utam. Viszem az ebédet. Sietni kellene, mégsem rohanok. Itt nem kell a problémák elé menni. Jönnek elénk azok, hívás nélkül. A mezőváros sűrűsége után pár kilométer műút majd düledező, áram nélküli tanyák. „Lacika – szólítanak – De jó, hogy jött! A kútágas kidőlt. Nem is vagyunk éhesek, csak az állatoknak legyen vizük!” A legjobbkor érkezem, de akihez senki nem megy, ott nem lehet rosszkor érkezni. Sokat nem tudok tenni, de víz azért lett és ebéd is. Az út mezőkön, erdőkben vezet tovább. Oldalt kacsatelep fehérlik, nagyüzem a pusztában. A motivációk nem változtak: szabadság, függetlenség. Egy-két ember sok ezer állattal. „Huszonnégy órás munka, de senki nem parancsol – panaszojják, ha kérdem.

Nagyszüleim mesélték, hogy virradatkor már kint voltunk kapálni és a naplemente még a „fődön tanát”. Itt, a pusztai óra időnként elromlik. Pár évtized ide-oda, mit számít. Ritkán megállok, csak úgy a dülő szélén. Szép ez a vidék, fut át rajtam a gondolat, de sosem sikerült még biztosan eldönteni, hogy hol is élnék szívesebben. Most sem dől el. Inkább keresek egy újabb éthordót, Jánosét. Ő is negyven év körül van, mint jómagam. Az egyedüllét és az alkohol súlyos nyomokat hagy arcán. „Lacikám, egy kenyeret tudnál hozni?” – motyogja alig érthetően, de cigim sincs. „Tudod, segélykor megadom az árát.” Mindig megadja, mert nem maradt már más, csak a becsület, de annak értéke a valutákkal szemben mélyponton van.

Írom a vásárló listát, és érzem a szeretet ópiumát, ahogy betölt. Születési „rendellenesség”, mely ellen sokáig küzdöttem, mégis vesztésre állok. Hagyom, hadd legyenek jó, vagy csak más. Indítok, haladok tovább. Közben felmerül bennem az aggodás. Meddig találkozunk még? Kenyeret ugyan hozok, de az élet máshonnan adatik.

Pár hét múlva a kitett éthordót érintetlenül találom. Kicsit félve kerestem őt. A rendőrök feszítették be az ajtót, s mondták. Álmában ment el. Az jutott eszembe, talán már régen nem is volt itt. 2010-ben, negyvennégy évesen úgy ment el, hogy a tanya minden évben fehérre volt meszelve, a szőlő mindig tisztán tartva, áram viszont soha nem volt bevezetve! A sors fintoraként. Szemben új német ház „Guten tag, Danke schön, Bitte schön” – pusztai romantika. Nincs probléma, fél szavakból is megsértjük egymást.

Na, jó csak megyünk át az életen vagy az rajtunk. De vissza a valóságba. Nagy homoktenger ez, és aki hit nélkül evezget, az könnyen áldozatul eshet a rendszeresen lecsapó életviharoknak. Eldöntetlen kérdés az is, kinek jobb: aki ide születik, vagy annak, aki önként jön. A kérdést elfújja a következő tanya aktuális problémája. Hiába leveleznek a hivatalokkal. Az új, nagymenő szomszéd, nagymenő halastava elzárja a természetes vízfolyást és úszik az alap nélküli vályog tanya. Újabb levelet írunk, majd telefon, majd újabb levél. Érdeket érvényesítünk, éppen kisebb sikerrel. Hiszen jogegyenlőségnek kellene lenni, gondoljuk mi itt. A hivatal viszont mást gondol ott. Ezért bemegyek személyesen és szelíden felvázolom a problémát. Nagyon megértőek és futtatnak pár plusz kört. Miután ismét befutok, megjegyzéssel élek. Tudják, plusz körökben nagyon jó vagyok. „Miért mondom ezt” – affektálnak. Csak azért, mert a magam ügyei nem mozgatnak úgy, mint a nyomorultak, kirekesztettek, és ha ötször dobnak ki vagy tessékelnek, hát vannak ablakok és egyéb rések ahol visszamászom. Nem örülnek, de az ügy mozdulni látszik.

Volt idő, amikor többnek tartottam magam másoknál ezen cselekedetek miatt. Ma már látom, ezek ajándékok, mely talentumokkal élni kell. S a következő tanyán is elfér az együttérzés. Városból települtek ki az olcsóbb élet reményében. Hét gyermek, rendtelenség és valami, amit nem tudtam még eldönteni, hogy egy szag vagy valami, ami a nyomor érezhető velejárója. Nagy tervekkel jöttek, mondván, a tanyán olcsó az élet, megtermelünk mindent. Igen, így is történhet. Azonban ez a föld veszélyes. Hasonlít egy pókfélére, amely ha nem úgy sikerül a nász, megöli a párját. Óvatosan kell összekapaszkodni a tanyával. A tánc csak akkor sikerülhet, ha nagyon figyelünk, vigyázunk.

Kis gyermek voltam még. Talán három-négy éves. Édesapámék fehérpaprikát termesztettek, talán egy hold lehetett. Már dió nagyságúak lehettek, amikor megmutatta. „*Ha leszedjük, pár hét múlva veszünk egy autót*” – mondta biztatólag. Akkor a faluban talán csak két autó volt. A következő, melyre emlékszem. Állunk egy vihar után a tanya előtt. Édesapámnak

könnyes a szeme. A jégvihar csak egy kosár paprikát hagyott nekünk. Azóta tisztelem a paraszt embert, mert ők tudják. Aki áll, vigyázzon, hogy el ne essen!

Visszatérve a családhoz. Na, igen, ennek a népes családnak mit is tanácsolhatnék? Talán ötletek helyett jobb, ha átadom a segélycsomagot. Tanulják az életet ők is, én is. A téli alkonyat korán beköszönt. Haza, haza, haza már – mondja a nóta-. A szürkület ránk teszi nehéz, ködös palástját. Csak az maradjon itt, akit vár a tanya, a kutyák ugatása, vagy az őzeké. Melyet sosem tudok megszokni. Ők is úgy beszélnek a bozótban, mint a kutyák, s fácánkakasok válaszolnak rikoitozva.

Hátrahagyom a földutakat. A rádióban a legfontosabb és legfrissebb hírek szólnak, egy más világról, egy más világból. A város fényei már hivalkodnak, keresnek. Engem is, elnyelnének, mint annyi vándort. A Balog tanya mellett haladok el. Már üres. Egy éve még a kilencven éves mama és fia laktak itt. Egyszerre mentek el ők az örök házba. S hogyan? Az egy másik tragikomédia, melyet Élet tanár úr szervezett.

Kudarcs és öröms a munkában együtt. A tanyák mécsesei is lassan, reményt keltően szítódnak fel. Mindig reményt adva minden keresőnek. Jó így kapocsnak lenni. Összekötni kis világokat a nagyvilággal. Tudom, egy biztosító tú nem létkérdés, de jól jön a problémás helyzetekben. Nehézségek márpedig itt is sűrűn bekopogtatnak. Tehát jó helyen járok.

Móra Ferenc így vall erről a maga életében

„Nem vagyok nagy regiszterű orgona, kolompszó vagyok a magyar mezők felett, de fáradt emberek ezt is szeretik hallani néha. Nem vagyok csillag csak rőzsetűz, de az, amíg ég, meleget tud adni az egyszerű embereknek.”⁸

3. Szubjektív történelem

A nemzedék, mely a II. világháború után újjáépítette az országot, vesztésként kellett, hogy nekikezdjen. S ebből a generációból sokan Klebelsberg Kunó által életre hívott tanyasi iskolákban tanulták az első betűket. Nagypapáink ők, akik hiába jöttek haza a Don-kanyar lövészárkaiból, nem várta őket kitüntetés. A II. Magyar Hadsereg mementói ők, akik csak későn kaptak feloldozást. Jenő bácsi, Kiss nagypapám testvére, aki az orosz csapatok ellentámadásakor az első vonal előtt felderítőként szolgált, mindig így mesélte. „Tudod Lacikám, az olvasó – katolikus imalánc – mindig a nyakamba vót. A szakaszvezető sokszor rám kiáltott mosakodás közben. »Kiss, minek az a kolonc a nyakába?« Az a kolonc engem hazahozott és a térdein szétlőtt szakaszvezetőt is húztam, két falun át egy szánkóval...”

De itthon nem sok idő maradt a gyászra. Az embereknek élni kellett. A nagybetűs munka átírta a hétköznapiakat. A munka, amely különös tartást, értelmet ad a paraszt embernek. Duró Annamária így fogalmazza meg: *„A paraszti életnek a földön a jószágok mellet vagy a ház körül végzett munka ad értelmet. A munka, amelynek napi és évi ritmusa van; a munka, amely bensőséges kapcsolatot jelent a természettel. Nem dolgozni egyszerűen erkölcstelenség, hiszen a szakadatlan szolgálatot jelentő munkánkkal igazoljuk létünk jogosultságát a földön.”*⁹

Új reményt hozott a földosztás, amely minden földtelen parasztember álma volt, de már röviddel ezután megjelentek a kommunizmus baljós árnyai a földeken is. Melynek megértésében sokat segít Varga Zsuzsa munkájának egy részlete¹⁰, különösen részletezve a parasztság módszeres „élveboncolását”.

„Kulákpolitika”, 1948-53. Az 1945. évi földosztással százezrek érezték úgy, hogy végre esélyt kaptak arra, hogy a maguk uraként gazdálkodjanak. Ez az életforma rengeteg munkával, a családi munkaerő maximális kihasználásával s gyakorta a fogyasztás és a beruházások korlátozásával járt együtt. Néhány év elteltével azonban a »maga ura parasztok« új kihívással szembesültek. A Magyar Kommunista Párt, amely 1945-ben még a föld magántulajdonba adását támogatta, 1948-tól a közös gazdálkodást, a föld kollektív művelését propagálta. [...] Az agrárpolitikában készülődő fordulatról a közvélemény először Rákosi Mátyás 1948. augusztus 20-i, Kecskeméten elmondott beszédéből értesülhetett. Rákosi már szorgalmazta a mezőgazdaság gyors ütemű átszervezését. A pártvezető arra is felhívta a

⁹ Duró A. 2008. 189. o.

¹⁰Varga Zs. 227-228 o.

figyelmet, hogy a kollektivizálás szerves részét képezi a »kulákságnak«, mint az utolsó és leghíresebb kizsákmányoló osztálynak, a felszámolása. A "kulák" tehát már ekkortól ellenségnek számított.

A „kulákság” gazdasági korlátozása. 1948 nyarától rendeletek sorával szűkítették a »kulákság« gazdálkodási lehetőségeit. Elvették nagyobb földbérleteiket és megtiltották számukra a föld szabad adásvételét. 40 holdban maximálták a »kulákság« saját és bérelt birtokainak felső határát; az e fölötti területek a földbérlő-, majd termelőszövetkezetekhez kerültek. 1948-ban állami ellenőrzés alá vonták a gazdagparaszti ingatlanok adásvételét. ... Nemcsak a szabad *földhasználat* jogától fosztották meg őket, hanem megkezdődött a munkaeszközök (főleg a traktorok, cséplőgépek) *kisajátítása* is. Az *adózás* és a *beszolgáltatás* progresszív jellege is a gazdagparaszti réteg ellen irányult. [...]

Az országos és megyei napilapok hasábjain »kulákellenes« hadjárat indult. Vezércikkek, tudósítások és riportok számoltak be arról, hogy a »kulákok« kibújnak a beszolgáltatás és adózás terhei alól, a szegényparasztokat is a beszolgáltatás ellen hangolják, szabotálják a mezőgazdasági munkákat, terrorizálják a béreseiket, gabonát rejtegetnek, feketén pálinkát főznek, rémhíreket terjesztenek a kolhozról stb. Hamarosan újraéledtek a listakészítés, az ilyen-olyan címkével jelzett kirekesztés hagyományai: elkészültek az első »kuláklisták«. Mindazok (kb. 65-70 ezer fő), akiket 1949-ben mezőgazdaság-fejlesztési járulék fizetésére köteleztek, felkerültek egy listára. Eszerint "»kuláknak« számított az, akinek földterülete a 25 kh-at, vagy a kataszteri tiszta jövedelme a 350 aranykoronát elérte, illetve meghaladta. Erről a listáról akkor sem lehetett lekerülni, ha az illető gazda 25 kh alá csökkentette a földjét.

Az 1948-tól meginduló »kulákellenes« támadás még inkább fokozódott az erőszakos tévesztés megindulásával. [...] Az újonnan szervezett tsz-csoportok érdekeire hivatkozva lehetőség nyílt a még magántulajdonban lévő munkagépek mellett a »kulákok« lakóházainak és gazdasági épületeinek az igénybevételére is. A kollektivizálási kampányok keretében pedig (évente néha többször is) sor került a községi földek tagosítására, azaz a szétszórtan elhelyezkedő, egymástól távol eső parcellákat egyesítették – természetesen ekkor is a »kulákság« hátrányára.

A »kulákokra« kivetett adókat (földadó, mezőgazdaság-fejlesztési járulék, házadó, vagyonadó, általános jövedelemadó, társadalombiztosítási hozzájárulás stb.) és beszolgáltatási terheket olyan magasra srófolták, hogy gyakorlatilag teljesíthetlenné váltak. Emellett bírságok, büntetések kiszabására a legkülönbözőbb ürügyek – amerikai szövölepkeirtás

elmulasztása, tűzbiztonsági előírások megsértése, köztisztasági kihágás, harapós kutya szabadon engedése – miatt is sor kerülhetett. A fizetési kötelezettségek halmozódása előbb késedelmi pótlékok, büntetőkamatok kivetését, fizetéseképtelenség esetén pedig elárverezést, börtönbüntetést vagy éppen internálást vont maga után.”¹¹

Ezen rendelkezések fényében érthetjük meg ennek a nemzedéknek a kiszolgáltatottságát és sebzettségét. Azonban ezek mégis csak materiális dolgok, és az igazi erő a hitben rejlett. Ezt ismerte fel a kommunizmus „démona” és az ateizmus zászlója alatt próbálta módszeresen kiirtani az emberekből. Illetve új hitet adni a fiatal, mindig mindenre fogékony új generációnak. Mely hitet így énekelték meg egy akkori műdal részletében.”Nem kell az Isten esője, majd hoz a Sztálin repülője.” Hát, ha esőt nem is, de súlyos társadalmi értékválságot hozott. Ez azonban egyáltalán nem okozott problémát a Rákosi-kormány Marxon, és Sztálinon nevelkedett kádereinek.

Marx ugyanis konfliktus-elméletében azt tanítja, hogy a konfliktus az emberi társadalmak lényegéhez tartozik, a társadalom fejlődésének egyik mozgatóereje. A konfliktus elméleti irányzatok szerint a konfliktus pozitív szerepet játszik, ha a társadalom képes ezt megfelelően kezelni. Az elvtársak persze kicsit tágan értelmezték a fogalmakat, de az ügy „megkívánta” a határozott fellépést, így szentesítvén az eszközt.

A következő, Szent Tibor által gyűjtött történet hűen tükrözi a földosztás után jött rémálom, a téészesítés következményeit. Melyben nagy előszeretettel alkalmazták azt a megoldást, hogy a renitens, téészbe beállni nem akaró gazda földjét elvették és otthagyták a tanyaudvarral. Amely talpalatnyi föld csak biztos ellehetetlenülést jelentethetett.

„Egyszer meg őzcserkészlet alkalmával tártá elém a pusztá hasonló döbbenettel a búcsúzó tanyavilágot. Félig lebontott ház, a megmaradt kemence szabadon áll a kettőbe vágott épület háttérében. Feketeruhás öreg paraszt ül a padkán, fejét tenyerébe hajtja. Körülötte pedig forr, pezseg az élet. Fürj pitypalattyol, pipacs nyílik, szín és hang, illat részegít a beteljesült májusi tavaszban.

– Jó reggelt, bátyám!

– gyisten.

– Bontják a tanyát?

....

–...Sokat kínlódtam. Tuggya, hosszú vót az élet. Piavénál harmadmagammal maradtunk a századbó tizennyócba. Azután haza gyüttem, dógoztam végig. A fiam mán nem akar paraszt lönni, ement a városba. Én mög bontom a tanyát. Nyócvanöt éves vagyok, minek lögyön?... Aztán lássa, most mög abbahagytam...

– Miért?

– Mer, nem löhet! Ide gyükereztem. Nem hagy a föld.

– És most mi lesz, mit fog tenni?

– Örzöm a Szürkét, lássa jó füvet tanál itt a ló. Én mög üldögélek a tanya sarkán. Az enyém...

...Körülöttünk nyílt a székfű és ez akkor is csak kitarja majd apró, fehér szirmait, ha öreg Miklós Pali bácsi félbevágott háza is, kemencéje is összeomlott már.

Harangoztak Székkutason, és ahogy az is elhalt, nagyon nagy csend támadt körülöttünk. Ültünk egymás mellett, bámultuk a felhőt és hallgattunk. Egyikünk sem talált szavakat arra, amit érzett, tudott.”¹²

Az interjúk is árulkodnak erről. Amikor láthatóan nem tudnak, nem akarnak szembesülni az emberek az igazi okokkal, mert rájuk nézve is fájdalmas lenne visszanézni és látni, hogy csak elszenvedve mentünk az árral. Nem harcoltunk és végignéztük, ahogy elesnek mellőlünk szeretteink. Szentí Tibor írásaiban is visszaköszön, hogy a fiatalok elmentek a reményteljes faluba, téeszbe az idős pedig maradt. Ez pedig egy tanyasi család életében egy olyan krízis, mely alapjaiban bontja meg a közösséget. A család nemcsak érzelmileg, hanem gazdaságilag is fenntarthatóvá teszi a tanyai életet. Ugyanis a tanyasi család nem csak érzelmi szálak szövénéye, hanem valami más, amit Kissné Novák Éva így ír le: „Nem az illúziók elosztatásának vágya vezet, amikor úgy fogalmazok, hogy a család fontosságának a paraszti életben elsősorban nem érzelmi okai vannak. A mindennapi tevékenység az élet fenntartása és a szükségletek kielégítése gördülékenyen csak családi keretek között szervezhető meg. A férfiak erejére és a női kezek ügyességére éppúgy szükség van, mint a férfi keménységére, parancsolni tudására és a nő szelídségére, engedelmességére.”¹³

Évtizedekről visszanézve sok fájdalmas felismerés nem lenne szavakba önthető, mert az emberi gyengeséggel szembenézni nagyon nehéz. Ítéletnek helye persze nincs és nem is lehet,

12Szentí T. 61-62 o.

13Kissné Novák É. 2001. 102. o.

mert mi magunk is megítéltük. De tanulni tanulhatunk, hogy megvan az ideje a hallgatásnak és ideje a szónak és tettek!

Kati néni, amikor a tanyaközpont motorjáról, a férjéről beszél, aki közbenjárásának és áldozatos munkájának köszönhetően van ma áram és köves út a faluban, sosem említi Feri bácsi párttagságát. S amikor az 1989-es rendszerváltásról beszél, csak annyit mond:

„Nem tudom, mi lett a Ferivel, 2-3 évig olyan kedvetlen, szótlan volt, majd hirtelen megbetegedett és meg is halt.” Gyuris néni is így beszél erről: „Egyszer csak nem kellett menni tovább a Népfront ülésekre, elmúlt...”

S talán tényleg csak a győztesek sírhatnak?! Akik az „átkosban” csak tették a dolgukat őszinte szívvel – talán félrevezetve – azokat őszintén meg sem lehet gyászolni. Menni kell újra tovább, mert a fiataloké a jövő? A kigyósi lelki pásztor szelíden – az interjú előtti időpont egyeztetésén – erre a felvetésre csak így szólt: „Tudod, én úgy gondolom, hogy a fiataloké nem a jövő. hanem – bocsánat a kifejezésért – a következő pofára esés, kudarc, **mert jövő nincs atyai ház nélkül, ahová hazatérhetnek a tékozló fiak!**”

Amely mondat után sokáig nem jutottam szóhoz és csak annyit kérdeztem. Megengedi-e, hogy ezt most itt leírjam. Ez nem az első eset volt hozzá kapcsolódóan, amikor egy életre belém íródott egy mondat. Amely szorosan köthető egy, a nemzettudatban még élő társadalmi krízishez. Ugyan is több mint tíz évvel azelőtt vele dolgozhattam egy alapítványi idők napközijében, kinn, egy megmentett tanyasi iskolában. Hétvégeken többször előfordult, hogy segélyszállítmányért mentünk Ausztriába. Ottani segítőkész emberek adományait juttattuk el, főként a tanyavilágba. Egy ilyen alkalommal, amikor a Fertő-tó ausztriai felén fogadtak bennünket, jó lelkű katolikus emberek, jött velem szemben a történelem úthengere. Este volt már és mi még pakoltuk a szállítmányt, amikor is a ház nagymamájával kettesben maradtam a szobában és kicsit feszélyezve éreztem magam, hiszen nem ismertem még a német nyelvet sem, nemhogy a speciális helyi nyelvjárást. Viszont ő kedvesen kérdezgetni kezdett, hibátlan magyarsággal, hogy honnan jöttem és fáradtak vagyunk-e. Kellemesen elbeszélgettünk, amikor is megkérdeztem, hogyan sikerült ilyen szépen megtanulnia magyarul. Erre ő így válaszolt. „Tudod, kisfiam, én az iskolában tanultam meg, mert amikor én iskolába jártam, ez Magyarország volt...”

Persze rávághattam volna, igen ezt tudom a tanulmányaimból, de ez abban a pillanatban másik iskola volt, ahol minden szónak nagy súlya lett. Így hallgattam és hagytam Élet tanár úrra, suhintson meg sokszor csípős nádpálcájával.

Visszatérve a történelmi sorrendre, láthatjuk, hogy a termelőszövetkezetek és a gépállomások elindultak és az ötéves tervek zászlója alatt átrendeződtek a viszonyok. A következő részlet Kun Ernőtől hitelesen szól ezen időkről:

„Az Erdélyből származó gazda háza szemben állt az ő irodájukkal, s szemet szúrt nekik. Annál is inkább, mert ő nem emelt kalapot nekik, mint a faluban egyre többen a férfiak. Elhívatta egy reggel a párttitkár a tanácsirodára... Ott voltak bent az irodában mind az agitátorok. Kék sapkáik ott heverték a poharak között az asztalon. Ülőhelyet mutattak neki, elhárította. Itallal kínálták, nem fogadta. Helyet mutattak a fogason kalapjának, nem vette le. Sokadszor biztatták, tanácsolták, kérték, parancsolták már neki, lépjen be a tszcs-be. Sokadszor is elhárította. – Ha aláírja, azt mondjuk a többieknek, akik már beléptek, hogy maga írta alá először. Maga nagygazda, jó gazda. Maga lesz az elnök. A többiek mennek maga után. – Nem közösödöm.– Nem? –Nem. S az időn sem osztozom tovább. Az állatok után kell nézzek. – Nem megy sehova! S a kalapját ki húzta úgy a fejébe!?Nem tudja levenni!? –Nincs kinek megemeljem itten. – Nincsen?! Pedig beleszarik még maga a kalapjába! Állítsátok a kályha mellé! Tüzeljetez fainul! Te meg eredj át a feleségéhez, és mondd meg, a legjobb bundáját küldje át, ha jót akar az urának! Meg bort is küldjön! Beleszarik még maga a kalapjába!

Legmelegebb bundájában odaállították a tüzes vaskályha mellé, folyt róla a veríték. A kalapkarimájáról s az orra hegyéről csöpögött, fekete foltokat hagyva a simított földpadlón. Azok megingujjra gyürkőzve, félmeztelenül ültek, ittak, terveztek, szerveztek, s káromkodva biztatták, hogy írja alá, mert innen meg nem szabadul. Az asszony az utcára néző két ablak között járva leste, mikor eresztik már el az urát. Közben a feszülethez imádkozott... Hajnalban ájtött hozzá két ingujjas, s átkísérték: – Beszéljen az urával! Hátha magát megéri! Megéri, hogy vele hajlik a falu, s ha nem hajlik, hát vele török! Az asszony hallgatott. Nézte a férfiakat. Az urát a bundába csavarva, átkötve, a tüzes kályha mellett. Fehér arca már nem is világított, csak a szeme parázslott a kalap karimájának árnyékából. Ha elájul, összeégeti magát az izzó vason. S nézte a férfiakat, akik az ő borukat isszák, s el-eldültek a fáradságtól. **Az éppen elmúlt háború jutott az eszébe. Emlékezett, és tudta: nincs menekvés... Kérlelni kezdte az urát. Az hallgatta, s nézte-nézte az asszonyt. S ő is tudta: nincs**

menekvés... Az agitátorok fáradtak voltak, de tudták, nem mehetnek el innen dolguk végezetlen. Nincs menekvés: sem nekik, sem ennek az embernek, sem a falunak. S reggel – amikor a harangszó ellenében felharsantak a tanácsiroda tetejére erősített hangosbeszélőbőlz indulók – a férfi előretántorodott, megtámaszkodott az asztalon, s odaírta nevét a belépésnyilatkozat borától foltos, verejtékétől gyűrött lapjának aljára. Az asszony napszálltakor érkezett haza a földekről. A lovakat a gyerekekre bízta, maga a házba ment. Hallotta már a határban, hogy a férjét elengedték reggel. Őt kereste. Ágya vetetlen volt. Az elsősobában pillantása a két utcai ablak között álló komódra esett. A férje kalapja ott hevert a tükör előtt a feszület alatt, ahol valaha az apósáé. A tükörben pedig ott látta a férje csizmás lábát. A mestergerendába a neve mellé bevert kovácsoltvas szegen függött...

A frissen megözvegyült asszony s a régen özvegy húga a hálókamra ablakából nézték, hogyan hajszoják állataikat, hogyan dűlják hajnaltól napestig a portájukat, a falut. Aztán két év múlva elköltözött az iroda. Visszakapták a tisztaszobát. A bútorokat visszatették a helyükre. A komódot – amelyen a Lenin-szobor állt – lesikálták. Az ablakok közti falra – ahol a vezérek képei függtek – visszaakasztották a törött tükröt s a feszületet. Anyja széket hozott a mestergerenda alá, s fölállva rá felakasztotta a kovácsoltvas szögre apja kalapját.”¹⁴

Nem mindenütt így zajlott ez. Volt, ahol ütötték-verték a gazdákat, más helyeken lelki terrort alkalmaztak. A tanyarombolás megállíthatatlannak látszott. A fiatalok új dalokat énekeltek, és hazatérve sokszor hallgathatták az idősök régi történeteit, régi zsörtölődéseit. Lakatos Vince „krónikájában” írja egy Majsza környéki tanya gazdáról: „Hetven éves vagyok, csak nyavalygok már benne. A gyerekek nem csinálják. Nem kell nekik se szőlő, se tanya. Megfelhősödik a homloka, vállat von. Látom, nem érti ezt a világot. Nem tudja felfogni, hogy lehet itt hagyni a földet, a tanyát, amiért annyit küzdött apja, nagyapja, dédapja, hajdani földhöz láncolt parasztcsalád.”¹⁵

Mígnem elérkezett az 1956-os forradalom (1989-előtt ellenforradalom) Amely mécsesével új megvilágításba állított sok bebetonozottnak vélt, sztálini örökséget. Sok tanyaudvarban apák és nagyapák emelték fel újra fejüket és voltak, akik viszont pár hónapig lehajtott fejjel, esetleg szárkúpokba (leszedett, rakásba állított kukoricaszár) bujdosva éltek. Így mondta Kiss

14Kunt E. 2003. 2-4 o.

15Lakatos V. 1988. 141. o.

nagyapám: „*A Papp Pista – párttitkár – is kiszökött a tanácsházárú, azt itt bújkát a szárkúpba, de nem szótunk senkinek.*”

S hogy kinek volt igaza, az az értékválság szempontjából tekintve csak másodlagos... Akkor mindenesetre egy olyan idő jött, amelyről a Biblia Mikeás könyvében így ír: „Ne higgyetek a barátoknak, ne bízzatok a tanácsadóban. Az öledben ülő előtt is zárd be szádnak ajtaját. Mert a fiú bolondnak tartja atyját, a leány anyja ellen támad, a meny az ő napára (anyósára). Az embernek saját háznépe az ellensége.”¹⁶

A Szovjetunióból kézi vezérelt kádári diktatúra új irányokat, fényes jövőt mutatott, kinek az internáló táborok vagy pártház pincék felé, kinek a legvidámabb barakk felé. Mindenesetre a szociális ellátórendszerre abban a formában nem volt többé szükség. A szocialista társadalmi rendszer nem ismerte el a létező, később csak erősödő társadalmi, szociális problémákat. S olyan nagyszerűen működő szociális ellátási formák tűntek el, mint az 1940-ben létrejött Országos Nép- és Családvédelmi Alap (ONCSA), mely a családvédelem pénzügyi hátterét biztosította. (Az általuk épített házak egy része Kiskunmajsán is az Árpádtelep utcában még ma is jó állapotban megtalálható.) Mindenki egyenlő lett, az egyenlőbbektől eltekintve. A családokra pedig a tanyákon és városokban egyaránt mély hallgatás ült. Kialakult az újabb anomia: az egyén a társadalmilag értékelt célokat nem tudja elérni társadalmilag elfogadható eszközökkel (Robert Merton).

A hallgatásban viszont beszivárgott valami új, ami a hétköznapi ember életében könnyebbséget hozott. A falun élők életében is anyagi változások történtek. Ez elsősorban a történelem viharain edződött alkalmazkodó képességnek volt köszönhető. S dacára a kollektivizálásnak, háztáji kisgazdaságok jelentek meg, illetve a részes művelés, mint hibrid forma hozott sokkal több munkát, de valamivel magasabb életszínvonalat is. A hatvanas évek vége felé ez már konkrét növekedést mutatott, hozva magával a fogyasztási cikkek körének bővülését, illetve új szolgáltatások megjelenését és azok többszöri igénybevételét. A helyi szovjet laktanya miatt megnövekedett a barter jellegű (árut, áruért) ügyletek száma: a „muszkák” hozták a harcokból a benzint cserébe a háztáji élelmiszerekért, italokért. Nem beszélve az első közel mázsás súlyú színes televíziókról, melyek falun sok disznóval felértek. Katonatisztek jelentek meg a tanyák udvarán és az elvtársi összeborulás jelei mutatkoztak. Mely lassan halványította a közelmúlt véres, nyomorúságos emlékeit. Kivéve, ha egy kiszökött katona rabolt vagy erőszakoskodott.

¹⁶Mik. 7. r. 5. 6. v.

Persze emlékezni azért nem volt tanácsos és az idősebb nemzedék kénytelen kellelten elfogadta az új idők új dalait. A fiak nemzedéke már nehézipart és más szocialista álmokat épített. Akinek pedig szűk volt a rendszer kerete, az kilógott és megjelentek az első hírek a társadalmi beilleszkedési zavarról (TBZ). 1979 októberében megalakult a Szegényeket Támogató Alap (SZETA). Magyar civil szerveződés, amely a legfontosabb demokratikus ellenzéki mozgalom volt. Solt Otília kezdte el szervezését. Kiderült, hogy a lakosság egy jelentős része alkoholproblémákkal küzd és ezt azzal a „rendkívül előremutató” párthatározattal sem lehetett kezelni, hogy az elárusító helyeken csak reggel 9 óra után lehetett alkoholos italt kiszolgálni. A zugmérőket persze ez még kevésbé érintette. Különösen annak fényében, hogy a disznótor hajnalban kezdődött és a böllér „pályinka nélkül nem döglük mög a disznyó”.

A TBZ kutatások eredményeként és saját tapasztalatok okán a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző főiskola 1975-ben elindította a szociális szervező képzést. Ezen képzés szociális szolgáltatások működtetésére és létrehozására készítette fel szakembereket. Az ELTE Szociológiai Intézete keretein belül szociológus képzés címszó alatt szociálpolitikusokat képeztek Ferge Zsuzsa és munkatársai közreműködésével. Ebből alakult meg 1987-ben a Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület az évfolyam és az oktatók közreműködésével.

A tanyaközpontok kultúrházaiban is új dolgok történtek. A változások a „Nyitott ház” elnevezésű elgondolás mentén valósultak meg. Ez a hetvenes évek végén kezdődött és a nyolcvanas évek elején erősödött meg. Az Országos Közművelődési Tanács támogatásával indult 1976-ban. Az alapokat Varga A. Tamásnak tulajdonítják. A hivatalosan nyilvántartott intézmények számánál sokkal többen csatlakoztak önkéntesen. A nyitottá vált szolgáltató és művelődési házak vonzották az embereket.

Szakmai életútjában így vall erről: „E munkával egyidejűleg alakítottuk ki kísérleti tevékenységünket, melynek lényege először a művelődési otthonok tevékenységének átalakítása volt, az elitkultúra eredményeinek népszerűsítése helyett a hétköznapi – étkezési, együttműködési, magatartási stb. – kultúra egyenjogúsítása volt. »Nyitott ház« elnevezéssel az ország 20 művelődési otthonában szerveztük meg a művelődési otthoni munkát megújító kísérletünket.

Később e tevékenység termelte ki a közösségfejlesztési kezdeményezéseket, vagyis a kilépést az intézmények falai közül, a térségek, települések közéletét és fejlődését befolyásoló önszervező mozgásokat, csoportosulásokat. A kísérleti csapatból szakmai »kollégiumot« szerveztünk, mely a hazai közösségfejlesztés első műhelyeként ma is együttműködik és végzi az immár új szakmaépítési feladatokat (képzések, publikációk, konferenciák rendezése stb.).¹⁷

A mélyben szunnyadó emocionális erők fortyogva törtek fel abban a pillanatban, mikor valahol egy apró rés támadt. Ezzel egyidejűleg a gazdaság állapota kritikusra fordult. Köszönhetően az állam túlköltekezésének és a nyugati bankok hiteleinek, melynek kamatait még a magyar állam most is törleszti. Bár elmondásuk alapján ezen kiugróan magas kamatok célja a kommunista államhatalom megbuktatása volt.

Miután a nyugat számára is hőn áhított rendszerváltás megtörtént, a romboló hitelkamatok maradtak. A szocialista ipar darabjaira hullott és a nagyvárosok kihánytak magukból másfél millió munkanélkülit. A nyírségi fekete vonatra nem volt többé szükség, a termelészövetkezeteket és gyárakat alulértékesítve privatizálták. Pár tízezer forintért harcocsit és fegyvereket lehetett vásárolni a kivonuló Szovjet alakulatoktól. Amelyeknek Kiskunmajsán is 33 évig sikerült ideiglenesen hazánkban állomásozni. Kivonulásuk alkalmával Kiskunmajsán rendezték meg a kor egyetlen kivonulási ünnepségét. „Báj, báj, Szása”, énekelte akkor a Padödö együttes. A termelészövetkezetből hazajöttek a fiak. A gyárak visszaküldték a puszta fiait. – A CÍMZETT ISMERETLEN.

Lukács néni így emlékezik:

„Mikor a juhászat megszűnt, felszámolták. Utána jöttek a libák, akkor mind a ketten itt dolgoztunk és itt dolgoztunk 10 évet, akkor jött a rendszerváltás. Utána, mikor megszűnt a tsz, akkor utána munkanélküliek lettünk mind a ketten. Ez '90-ben. Akkor ugye munkanélküliek lettünk, ő '92-ben meghalt.

Ő is '92-ben halt meg?

'92-ben hát, a Papdi Ferkóval egymás után. Először a Feri halt meg, ő akkor a kórházban volt, aztán egy-két hét leforgása alatt egymás után haltak meg. Aztán ketten maradtunk Erikával.

Beteg volt egyébként?

Beteg ő már rég, elég sokat volt kórházban.

Mivel? Hát igazából én konkrét okot nem tudnék mondani de, lehet, hogy ő is többet ivott a kelletténél valamivel, de igazából nem ez volt neki a fő betegsége. Utána ketten maradtunk.

Neki is problémát okozott ez a munkanélküliség, hogy nem volt tsz?

Hát biztos, hogy befolyásolta az is valószínű, mert igencsak minden embert megviselt ez a dolog, mert azért, hogy itthon a földdel dolgoztunk, de az egy biztos pont volt, hogy a pénzünket havonta megkaptuk, de hát ezt kellett elfogadni. Ez '92-ben volt és utána ketten maradtunk és ugyanúgy próbáltunk a földön gazdálkodni még tovább. Azért az élet nem állhatott meg.”

Két szék között a földre kerültek a tanyasi emberek. Megszakadt, elkopott a föld tudása és akik még ismerték a titkot, már megöregedtek a tanításhoz. A „munkanélküli segély” akkor még másfél évig járt. Ez pont elegendő volt, hogy átlássák reménytelen helyzetüket. Sokan feladták ekkor is és fordultak a jól bevált recepthoz. Alkohol, gyógyszerek, öngyilkosság. A rendszerváltás mámoros hónapjait kijózanító munkanélküliség és infláció követte. A taxis sztrájktól és kisebb gazda tüntetésektől eltekintve a társadalom lenyelte a békát. A demokrácia intézménye csábító volt, de az ár súlyos. A kárpótlás és föld vissza adás enyhítette a fájdalmat, és hogy a téesz elnök és az „agramónus” kapta megint a legjobb földet, hát...

Pekár István röviden így összegez: „Ma már nyilvánvaló, hogy a kárpótlás gyakorlatilag nincstelenné tette a falusi lakosság túlnyomó többségét. Ezt a folyamatot még tetézte a privatizáció, a téeszek vagyonnevesítése. Volt idő – 1990 környékén –, amikor a termelészövetkezetek vezetőit úton-útfélen zöldbárózták.

Furcsa fintora a sorsnak, hogy akkor még csak elvétve voltak gátlástalan, a tagságot kisemmiző, saját hasznukat kereső téeszvezetők. Amikor azonban látták, hogy a bőrükre megy a játék, és a téeszek zöme óhatatlanul tönkremegy, mind többen kezdték el a saját jövőjüket építeni.

A téeszek egyébként sokkal inkább gazdái voltak a falvaknak, mint az áfészek vagy a takarékszövetkezetek. Általában az előbbieket támogatták a helyi futballcsapatot, ők rendezték a nyugdíjas esteket, gondoskodtak a járadékosok téli tüzelőjéről. Sok téesz, a saját nyeresége

rovására, kedvező árakon termeltetett a háztájiban. Az áfészek ilyen szociális misszióra csak elvétve vállalkoztak, a politikai érdekcsoportok mégis békén hagyták őket. Igaz, nem birtokolták a kisemberek „önként felajánlott földjeit, annak idején nem gyűjtötték be tagjaik állatait, szekerét és egyéb munkaeszközeit.

Valószínűleg tudatos politikai szándék húzódott meg a mezőgazdaság újrafelosztása mögött, ennek azonban nem az Antall-kormány szimpatizánsai voltak a haszonélvezői, sőt az első demokratikus kormány igazságtevő szándékában sem kételkedhetünk. Bárhogy is történt, ezekben az években vált visszafordíthatatlanul agrárproletárrá a falusi lakosság. A mezőgazdasági nagyüzemekben dolgozók közül öt emberből négy munkanélküli lett. A téeszek nevesített vagyona a legtöbb helyen teljesen elértéktelenedett. Ahol nem, ott felkészült csoportok csalták ki a többségtől a vagyonyjegyeket. Igen ritka kivételnek számít, ahol ez a folyamat másként alakult.”¹⁸

Olcsó gépek a tsz vagyonból, házilag is jól szőkíthető gázolaj és indulhatott a termelés. Innentől magunknak dolgozunk, mondták sokan, de amikor KGST-piac felbomlása után nem volt, aki megvegye a termést, bizony megjött a régi jó ismerős és a pusztai nép útítársa – Nyomorúság –, elfoglalta régi helyét a sarokban. Évek teltek és új szövetséges jött az Európai Unió képében, és sokan hittek megint valami új és jobb jövőben. Pedig a nevéből is látható volt, hogy nem szociális, hanem gazdasági közösségről van szó.

Most a földműveléshez és állattenyésztéshez terület alapú támogatások és kvóta rendszerű támogatások járnak melyek az új gazdák életét megkönnyítik.

A régiékről, magukról Lukács néni így beszél:

„Elteltek az évek szépen, úgyhogy egyre kevesebbet bírunk, dolgozni, pedig én itthon sem tétlenkedem. Kevés az, aki egyre többet tud.

Én, aki itthon sem tétlenkedem, azt mondja a mama: »te mindig találsz valami dolgot«. Hát hogyne találnék, amit bírok, megcsinálok, amit nem, azt nem csinállok. De hogy tovább hogy lesz? Valahogy majd lesz...Hát igen, de ők már ide a tanyára vissza biztos nem jönnek, ők már nem ebbe a világba élnek.”

Mi, tanyagondnokok azonban azokat keressük, akik kis házaikban – ne adj Isten, petróleumlámpa fényénél – magányosan emlékeznek egy régi világról. Akiknél talán egy

¹⁸Pekár I.

kalap sincs a mestergerendán, ami emlékeztetne az elhunytakra, de a szívekben külön szublót (több fiókos tároló) van csak erre a célra.

S ezek után mi lesz a tanyavilággal? Úgy lesz az, ahogyan a rét. A föld színéig levágják évente többször, de a gyökér mélyen az öreg homokba kapaszkodik és alkalmas időben kihajt. S ha a rét kihajt, a tanyasi ember is a hitében gyökerezve újjá éled. Én magam is csatlakozom Kissné Novák Évához és osztom következő sorait: „A fentiek alapján meggyőződéssel mondhatom, hogy a tanyákra úgy kell tekintenünk – legalábbis ebben a térségben – mint amelyekkel tartósan számolnunk kell minden tekintetben. Sőt a tanyai életforma olyan formái alakultak és napjainkban is alakulnak ki, amelyeknek következményei hosszú távon meghatározók lehetnek.”¹⁹

¹⁹Kissné Novák É. 2004.

4. Szociális munka a tanyákon – egy más minőségű találkozás

A tanyagondnoki munka az én tapasztalatom szerint egy speciális ellátási forma, amely egyedi módon van jelen a külterületen élő emberek mindennapjaiban. A Szociális törvény 60. paragrafusa így határozza meg ezt az ellátási formát:

„A falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás célja az aprófalvak és a külterületi vagy egyéb belterületi, valamint a tanyasi lakott helyek intézményhiányából eredő hátrányainak enyhítése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz, valamint egyes alapszolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása, továbbá az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése. A falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás a fenntartó önkormányzat rendeletében részletesen meghatározott, feladatokat látja el, valamint – az önkormányzat rendeletében meghatározott módon – közreműködhet az étkeztetés biztosításában. Egy településen – amennyiben a település mind a tanyagondnoki, mind a falugondnoki szolgáltatásra vonatkozó feltételeknek megfelel – vagy falugondnoki, vagy tanyagondnoki szolgáltatás működtethető.”²⁰

De ez csak egy jogszabály. Valójában a családi vagy egyéni életsorsok részeivé válunk. Amely elkísér még otthonainkba is. Ennek tudatában válik fontossá az Etikai Kódex 14. pontja:

„A kliens és a szociális munkás együttműködése olyan formális kapcsolat keretében valósul meg, amely a bizalmon, az őszinteségen és a kliens autonómiájának tiszteletben tartásán alapul. A segítő kapcsolat során törekedni kell a klienssel való egyenrangú kapcsolat kialakítására.”²¹

A szociális munka a tanyavilágban szerteágazó feladatkör. Amilyen a kliensek különbözősége, olyannak kell lennie a velük foglalkozó szakembernek is. Egyszerre kell a jog területén jelen lennie, menedzselnie kell a kliensek anyagi helyzetét, mentorként kell működnie, illetve a szakterületeket információval kell, hogy ellássa, segítve ezzel őket döntéseikben. Úgy gondolom, ezért az a legfontosabb, hogy saját kompetencia határaival kell szembesülnie. Az autonómia egyben nehézség is, amely mentén jó döntéseinkkel kell a klienseket segíteni.

„Nagyon fontos annak belátása, hogy az idősekkel folytatott szociális munka alanya nem az »öreg«, hanem a megöregedett ember. Az a megöregedett ember, aki képes alkalmazkodni a sokasodó időskori veszteségekhez, aki rendelkezik továbbadható tudásokkal, újra előhívható, felújítható készségekkel, képességekkel, kapcsolatokkal. Mindenkinek, aki segítőként velük dolgozik, észre kell vennie a tétova mozdulatok, rebbenő tekintetek mögött a korábbi teljes életutat. A segítségükre kialakított közép- és hosszabb távú segítő stratégiákba az idős ember szociális helyzetének rendezése mellett igen fontos beépíteni azokat a mentális és közösségi támogató megoldásokat is, melyek lehetővé teszik az idős kliens számára, hogy létbiztonságban, autonóm módon, tartalmas elfoglaltságokat választva élhesse meg az életút harmadik harmadát.”²²

A következő idézetek megerősítenek abban, hogy a konstruktív szociális munka az a megközelítés, amely legközelebb visz az emberekhez. Ezen keresztül a legbelső képet adja a problémákról. Bár az ellátórendszer nem ebbe az irányba mutat és mindennapos kihívás az idő/teljesítmény mint követelmény, de a minőségi ellátást szerintem prioritásként kell kezelni.

Mi a konstruktív szociális munka? A siker kulcsát Howe a következőkben foglalja össze: **„elfogad engem, megért engem és beszél velem”**.²³ Ez nem annak egyszerű megállapítását jelenti, hogy a jó szociális munka a „kapcsolat” létrehozásáról szól, bár ez is fontos, hanem a módról, ahogyan megértjük és feldolgozzuk a fájdalmas és nehézséget okozó tapasztalatokat a beszélgetésen keresztül. A beszélgetés és a nyelv a kulcsai annak a folyamatnak, ahogy értelmezzük, és ellenőrzésünk alá vonjuk a folyamatokat. Az „értelemadás” a lényeges, és nem érdekes, hogy ez miképp néz ki, vagy honnan jön. Ha a kliens szeretné átformálni saját magát, és meg akarja érteni, ami történik, beszélgetésbe kell kezdenie a másikkal, mert a személy önmaga a nyelven keresztül képes formálódni. Ahogy Howe bizonyítja, kevésbé az eljárások és technikák, és inkább a lehetőség az önmagáról való aktív beszélgetésre az, ami magával hozza a megértést és a változást. A kliensek világosan elmondják, hogy leginkább a beszélgetést értékelik, amely lehetővé teszi tapasztalataik megértését, és elősegíti, hogy alakíthassák életüket, megbirkózzanak életük kihívásaival, kísérletezzenek és változtassanak az életükön.

„A praxis-elmélet létrehozásának kudarca, amire Stevenson rámutatott, valamiképpen jelképe a **szociális munka mai helyzetének**. Úgy tűnik, mintha a szociális munkásokat arra alkalmaznák, hogy a szükségleteket teljességgel bürokratikus módon kezeljék, és az emberi

²²Lévai K. szerk. 1995.

²³Parton, N.-O’Byrne

szennvedést a kockázat és veszélyeztetettség kategóriáiba sorolják. Ahogy David Howe (1992; 1996) megjegyzi: a szociális munka olyasfajta, törvényeken alapuló eljárásá vált, amit kézikönyvek, vezérfonalak és a felelősségeket felsoroló előírások funkcionálisan szabályoznak, viszont csaknem teljesen kizárják a kreativitást vagy az emberi kapcsolatok kezelésének készségeit. Szerintünk a hasznos és releváns elméletek kidolgozására való képtelenség egyszerre oka és következménye a szociális munkaváltozó természetének.”²⁴

A hétköznapiok egyik legsivárabb munkája a szociális étkeztetés, melyben részt veszünk. Bár maga a feladat –enni adni azoknak, akik maguk talán képtelenek lennének főzni vagy akár élelemhez jutni – nagyszerű feladat. De a monoton sietés... Minél rövidebb idő alatt minél több éthordót kivinni. Ez bizony lehangoló, ahogyan az előbbi idézetben szerepel, a szükségleteket futószalagon, bürokratikusán kezeljük. Ezért én magam azok közé tartozom, akik rendszeresen „elakadnak”. Egy beszélgetés vagy csendes meghallgatás több, mint ami az éthordóban van. Időnként át kell beszélni, hogyan tovább. Mi az, amit közösen vagy egy idő után egyedül meg lehet tenni. Amikor megkonstruáljuk azt a bizonyos új valóságot, valójában csak megerősítjük abban, amit az évek hosszú során megtanult, de most segítenünk kell alkalmazni.

Azután, ha már lassan visszatalálunk az életbe, mint a babáknál, hadd tegyék meg egyedül a lépéseket. Még ha elesnek is az útvesztőkben. Mert most a labirintusban nem a Minotaurusz vár, hanem az ügyintéző. Akkor sincs veszve semmi, jön egy új nap és ha kidobták az ajtón, bekopogunk az ablakon. Megbeszéljük, mit tegyünk és haladunk át az életen.

A következőkben támaszkodom azokra a felvetésekre, melyek a homokháti kistérségben végzett tanyakutatás alapján kerültek felszínre. Ezen kutatási adatok szinte teljesen lefedik a kiskunmajsai tanyavilág helyzetét.

„A Homokháti Kistérségben 2000-ben kérdőíves felmérés során vizsgáltuk meg többek között azt is, hogy mi jellemzi a tanyai lakosok életkörülményeit. A tanya e kistérségben is egy rendkívül mély gyökerekkel rendelkező, egészen sajátos életmódot képviselő hagyomány, ma is a kistérség legmeghatározóbb településszerkezeti jellemzője, és fennmaradására hosszú távon is számítani lehet. A tanyavilág azonban igen sokszínű, és ebből következően nagyon sok speciális igényt támaszt. Ellátása és fejlesztése csak differenciáltan lehetséges. Igyekeztünk képet alkotni arról, hogy kik a tanyák lakói, hol és hogyan élnek ezek az

emberek, miben szenvednek hiányt s milyen elképzeléseik vannak a tanyai életforma jövőjéről.”²⁵

Alkoholfogyasztás. A magyar lakosság 10%-a problémás alkoholfogyasztó, köznyelvi kifejezéssel élve alkoholista, alkoholbeteg. Arra vonatkozólag nincs adatunk, hogy ez a probléma milyen mértékben érinti a tanyán élőket. Azonban több interjúban is felbukkan, s a depriváció, a szociális hátrányok társaként jelenik meg. Egyes családok esetében az alkoholfogyasztás része a mindennapoknak. Az alkoholfogyasztás túlzott mértéke következtében a munkavállalás, gazdálkodás akadályokba ütközik, s nem ritkán a gyermekek testi és szellemi fejlődését is hátráltatja.”²⁶

Munkámban rendszeresen találkozom alkoholproblémákkal küzdő emberekkel. A nehéz életutak, a marginalizálódás megszülik gyermekeiket. János, akiről az „Életjelben” írtam, nagyon fiatal volt még, de senki nem volt, aki támaszt tudott volna nyújtani, vagy akit közelebb engedett volna egy bevásárlásnál. Ő is azok közé tartozott, akit az alkoholbetegeket kísérő korai halál vitt el. Férfiként pedig a veszélyeztetettebbek közé tartozott. De a család és a tradíciók bevezették a problémamegoldás ezen tragikus ágába. Központi idegrendszeri problémái különös látomásokon keresztül jelentkeztek és az ebéd is időnként az éthordóban maradt. Így még a tanyasi nép is elpártolt tőle, aki pedig mellette maradt, ő hasonló életformát választott vagy kapott.

Ez utóbbiak közül nagyon sokan teljesen magányosak, a 60 év feletti korosztály döntő többsége egyedül él. „Az önellátásra képesek esetében is komoly lelki-egészségi problémával járhat a **magány**, de a betegek és önmaguk ellátására képtelen lakosok számára életveszélyes a magára hagyatottság. Az egyéni élethelyzet kilátástalansága országosan is nagyon magas arányban vezet *öngyilkosságokhoz*.”²⁷

Ezen terület, amely a legnagyobb odafigyelést igényel. Egy furcsa tekintet, egy másképp ejtett mondat, figyelmeztetés lehet és a monotóniában be kell jeleznie a vészcsengőnek.

Mikor avatkozzunk be? Nézetem szerint mindig! Jobb, ha rémeket látunk, mint ha elveszítünk egy ellátottat. Amikor már maguk kérik a segítséget, bizonyára súlyos a helyzet. Legtöbbször viszont csak az a rejtélyes „cry for help” jelenség, a vívódás látható. Egy olyan segélykiáltás,

25Takács A. szerk. 2005.

26Takács A. szerk. 2005. 68-69. o.

27Takács A. szerk. 2005. 69. o.

amely legtöbbször nem is egy hang. Csak kósza írás, egy ott hagyott ráutaló eszköz. Apró jelek, melyek figyelmeztethetnek a bekövetkezendőkre. De tudnunk kell egy fontos adatot, mégpedig azt, hogy az esetek harminc százalékában semmilyen beavatkozás nem változtat a szuicid szándékon. Az esetek többségébenben több dilemma típus is felmerülhet, például a beavatkozási, kompetencia dilemma, vagy hogy mennyire merünk bevonódni vagy objektívek maradni. Az igazán szakmai munkához meg kell találnunk az arany középutat, de ez csak tapasztalatok árán lehetséges. Mert nagy kérdés az elejétől kezdve, hogy jogom van-e beavatkozni A szociális munkás csak akkor kezdhet el dolgozni, ha a kliens beleegyezik. Fontos hogy tisztázottak legyenek a körülmények.

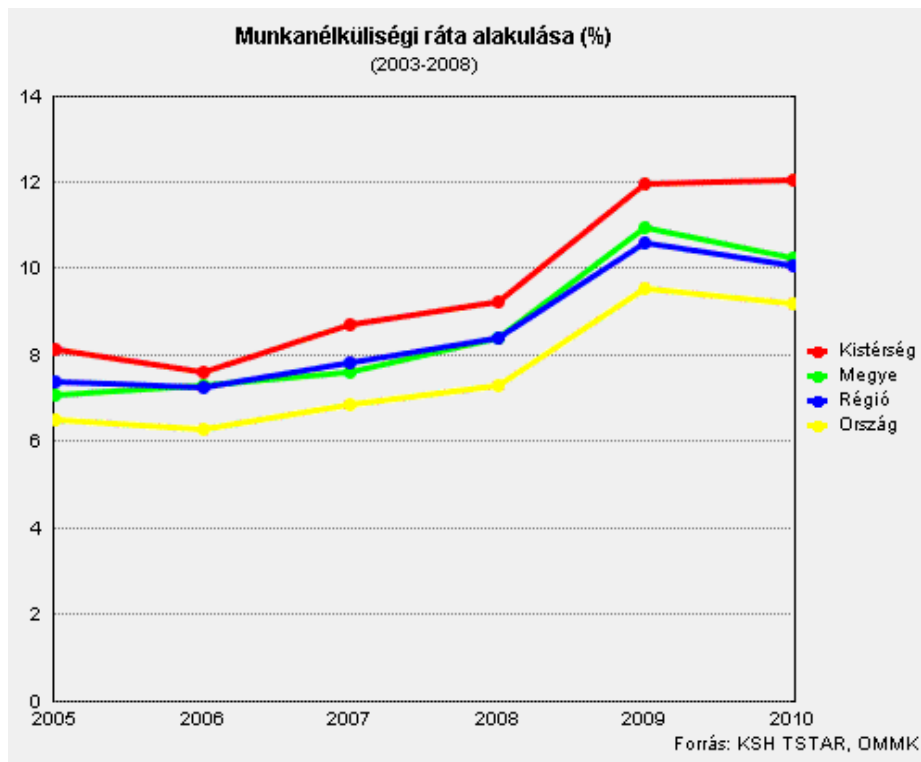
Munkanélküliség. A külterületen élők között igen magas az inaktív korban lévők százalékos aránya az aktív munkaképes korban lévőkhez viszonyítva. A külterületi aktív korú népesség aránya – ami a válaszadókat illeti – 51%, az inaktívaké 49%. A ténylegesen gazdaságilag aktív népesség az aktívoknak mintegy kétharmada, az összes válaszadó 31%-a. Ez azt jelenti, hogy minden aktív munkaképes korban lévő tanyai lakosra közel egy inaktív lakos eltartása hárul, ha pedig a való mutatót vesszük alapul, vagyis a gazdasági aktivitást, akkor **minden gazdaságilag aktív külterületi lakosnak legalább két gazdaságilag inaktívat kell fenntartania.**²⁸

„A munkaügyi központok regisztrációs nyilvántartása alapján készített statisztikák azonban nem fedik pontosan a valóságot. Ennek oka pedig az, hogy azok az ellátásból kikerülők, akik egyébként sok esetben továbbra is az állás nélküliek számát gyarapítják, a munkaügyi nyilvántartásból is kikerülnek. Így hát azt mondhatjuk, hogy ha nincs is munkanélküli nagy számban a közvélekedés szerint, olyan emberrel bőséggel találkozhatunk, aki korábbi társadalmi státuszát elveszítette e fenti okoknál fogva, s alkalmazottként, alkalmazóként keresi jövedelmét.”²⁹

A kulcs a következő mondatban van: „**Minden gazdaságilag aktív külterületi lakosnak legalább két gazdaságilag inaktívat kell fenntartania.**” Mint sok statisztikai szám, a munkanélküliségi mutatók sem a valódi képet mutatják. Itt valójában nem munkanélküliségről beszélünk, hanem jövedelem nélkülségről. Két véglet található. A nagyüzemi állattartás huszonnégy órás, jól jövedelmező munkája. Illetve a „küzdünk a homokkal” nyomorúsága. Benne a napszámosokkal, akik nem ismerik a táppénzt vagy a szabadságot, csak a napi fixet. Télen pedig azt sem.

28Takács A. szerk. 2005. 71. o.

29Takács A. szerk. 2005. 71. o.

1. ábra

Szociális munkásként a legfontosabb teendők, harcolva az önkormányzattal – több esetben a munkaadónk – az alapellátáshoz hozzájuttatni a rászorulókat. A segélyezés, szám és iroda útvesszőiben végigvezetni az embereket. Bekényszeríteni a „regisztrációba”. Ugyanis aki nincs a rendszerben, csak egyszerűen éheznek vagy fázik, az önkormányzatnak láthatatlan. A munkanélküliség gyásza itt ritka tünet. A „dolgoztunk látástól vakulásig” az mindennapos. Péter bácsi, egy ellátottam két évig havi ötezer forint lakásfenntartási támogatásból és némi alkalmi munkából élt, miután sikerült elrendeznünk a nyugdíját. Mert azt nem utalják automatikusan, hanem kérelmezni kell, hogy az évtizedek alatt összegyűjtött – az állam által régen elköltött – nyugdíjat folyósítsák. De hát már annyira természetes, hogy észre sem vesszük. A diagramban feltüntetett munkanélküliségi mutatók csökkenő százalékot mutatnak, de a kistérségi szinten csak stagnáló eredményt. Az azóta eltelt időszak a közfoglalkoztatás jó átmeneti lehetőségének köszönhetően mérhető javulást mutat.

A „szociális tanya”. „Ezt a típust külön is szeretnénk kiemelni, hiszen a legnagyobb társadalmi, szociális, egészségügyi problémák itt jelentkeznek, a legtöbb eszközt és szereplőt a megoldásukra itt kell felvonultatni, és a siker elérése e területen a legküzdelmesebb. A

külterületi népesség egyre jelentősebb része szegénységgel küszködik. A települések belterületén élőkhez és a tanyavilág többi szereplőjéhez képest térben és gazdaságilag, társadalmilag *marginalizálódott* rétegről van szó. A *szegregáció* veszélye reális, a szegénység ilyen irányú tanyavilágba történő áthelyeződése rendkívül komoly problémákat vet fel a tanyás területek jövője szempontjából. A szociális tanya jellemzője, hogy lakosának jellemzően nincs kimutatható jövedelme, kizárólag munkanélküli ellátásból, szociális segélyekből, támogatásokból, illetve alkalmasszerűen vállalt fekete munkából él, de nem ritka a bűnözés sem.”³⁰

„A homokháti, térségi felmérés adatai alapján egyértelműen kimutatható a külterületi lakosság számának folyamatos növekedése. Az is kiderül, hogy ezt a népességnövekedést a belterületről kiköltözők, és a könnyebb megélhetés reményében elsősorban a közeli nagyvárosból... kirajzók száma és ezen családok gyermekvállalási hajlandóságának újbóli növekedése generálja.”³¹

Ezen családok legnagyobb problémáit az iskola, illetve a munkahely elérhetősége okozza. Az oktatási intézmények szinte száz százaléka a városban van, elérésük az időjárástól, buszmenetrendtől, illetve a szállításba besegítő tanyagondnoktól függ.

Az „én” gyerekeimmel, ha nem érek be fél nyolcra, a tanárnő problémázik. Igaz, a tanítás csak háromnegyedkor kezdődik, de a „kis román” gyereket lehet cseszegetni. Persze nincs megkülönböztetés, ezek csak véletlenek. Ezért különös elégtétel Dr. Balogh István barátom élete, akit láttam a hideg tisztaszobában a dunyhák között forgatni az orvosi könyveket és több szakvizsga után Kiskunmajsán praktizálni. Pedig őt még a családjában sem támogatta mindenki. De a puszták fiai is megtanulták, hogy az élet mindig utat tör magának.

30 Takács A. szerk. 2005. 63. o.

31 Takács A. szerk. 2005. 64. o.

5. Összegzés

Az elmúlt időszak munkája sok eddig nem várt eredményt hozott. Magam, amikor a téma megfogalmazódott bennem. Úgy éreztem ismerője vagyok e világnak. Be kellett lássam, különösen a szakirodalmak olvasása alapján hogy sokan, nagy szakértelemmel foglalkoztak már e témával. Ezért munka közben sokszor elbizonytalanodtam. Vajon szükség van ezen az egy ilyen dolgozatra? Ehhez még hozzá jött az, hogy az interjúktól részben mást kaptam, mint amit vártam. Ezek után új anyagok, kapaszkodók kerültek elő. Köszönhetően Dr. Duró Annamáriának és ez új lendületet adott. Hiszen így ezen a módon más nem közelít ehhez a témához csak én és bár mi is legyen a vége ez egy más megvilágítás. Így új lendületet kaptam és a szociális munka aspektusán keresztül kezdtem vizsgálni az eseményeket, mely keretbe foglalta az addigiakat. Ezt követően viszont találkoztam több emberrel, akikkel az elkövetkezőkben interjút fogok készíteni, mert életük összefonódott a történelemmel. Sorsuk a tanyavilág sorsa. Mindennapjaik olyan életsorsok, melyek nem múlhatnak el nyom nélkül. Hiszen mi generációnknak tanulnia kell az ő sorsukból. Már csak azért is, hogy ha lehet, elkerüljünk ugyanazon buktatót.

Szakmai javaslatok

A szociális munka oktatását igen magas szintűnek tartom, melyet saját tapasztalataimmal is alá tudok támasztani. Viszont súlyponti kérdésnek látom a személyes érettséget, szolgálatkészséget, amely nélkül nem tudjuk jól ellátni szolgálatunkat. Mivel a megértés, mások meghallgatásának képessége, az empátia adottság, ezért nem mindenkinek javasolt ez a terület.

Fontos, hogy kapcsolatteremtésben is olyan profik legyünk, mint egy porszívó ügynök, de mégis adottságunkat teljesen más irányba használjuk. Az interjú technikákat úgy kellene alkalmaznunk, hogy az klienseinknek csak jóízű beszélgetésnek tűnjön. Ugyanez elmondható az adatgyűjtési technikákról is, melyek, ha jól működnek, valójában a kliens számára nem érzékelhetőek. Az emberi kapcsolatok rendszerének ismerete nagyon fontos lehet azzal a céllal, hogy a begyűjtött adatokat értelmezni és elemezni lehessen.

Amennyiben viszont az együttműködés nem optimális, fontos, hogy alternatív terveket készítsünk a továbbiakra nézve. Viszont e tervek és beavatkozások időtervet is igényelnek mivel a hatékonyság is része munkánkunknak. A hatékonyságot viszont optimalizálni tudjuk, ha a szociális munka leghatékonyabb odaillő módszerét választjuk. S mint a saját példám is mutatja, fontos, hogy a kudarcainkat is fel kell dolgoznunk és le tudjuk zárni a ránk bízott ügyeket azok végkimenetelétől függetlenül. Szót kell még ejteni a saját életünk rendben tartásáról is. Hiszen nem az a cél, hogy a szociális munka oltárán elvérezzünk, hanem, hogy értékes munkánkkal segítsük a nehéz helyzetben lévőket. Ehhez nagyban hozzájárul a saját hitünk illetve az esetmegbeszélések, szupervíziók lehetősége, melyet saját munkámban csak az utóbbi két évben tapasztaltam meg, de nagyban segítette a mindennapok teendőit.

Irodalomjegyzék

- **Balogh István:** Az alföldi tanyás gazdálkodás. In: Szabó István: A parasztság Magyarországon a kapitalizmus korában. 1848-1914. I. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1965. 429-479. o.
- **Csatári Bálint:** Kemény Bertalan és a Magyar Falu- és Tanyagondnoki Hálózat. Laudáció
- **Csörszné Zelenák Katalin (szerk.):** Mint egy falat kenyér. Könyv a falu- és tanyagondnokságról. Kecskemét, Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete, 2014.
- **Lakatos Vince:** Krónika a kun pusztákról. Kecskemét, 1988.
- **Lévai Katalin (szerk.):** Kötet az öregekről. Budapest, „ESÉLY” Közösségfejlesztő és Családsegítő Szolgálat, 1995. p. 92.
- **Duró Annamária:** Hazafelé... Idősek a faluban és a tanyán. In: Juhász Antal (szerk.): Öttömös évszázada 1908-2008. Öttömös, Öttömös Község Önkormányzata, 2008. 181-195. o.
- **Heltai Erzsébet-Tarjányi József:** A mélyinterjú készítése – és az elkövethető hibák forrásai. In: Letenyei László (szerk.): Településkutatás. Szöveggyűjtemény. Budapest, L’Harmattan-Ráció Kiadó, 2005. 501-542. o.
- **Héra Gábor-Ligeti György:** Módszertan. A társadalmi jelenségek kutatása. Budapest, Osiris Kiadó, 2006.
- **Juhász Antal:** A tanya néprajza Tömörkény István műveiben. Szeged, Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1966. 73-93. o.
- **Kissné Novák Éva:** Értékek és generációk kapcsolata a múltban és a jelenben. In: Duró Annamária (szerk.): Zákányszék földje és éve az ezredfordulón. Zákányszék. 91-111. o.
- **Kissné Novák Éva:** Értékváltás, értékörzés a Szeged környéki tanyákon. A Falu, 2004. 4. szám, 61-19. o.
- **Kunt Ernő:** Emlékezés és felejtés, avagy a halál három kalapja. In: Az antropológia keresése. Válogatott tanulmányok. Budapest, L’Harmattan Kiadó, 2003. 163-177. o.
- **Parton, Nigel-O’Byrne:** Mi a konstruktív szociális munka?

- **[Pekár István](#)**: Egy elszalasztott lehetőség. Magyar Szemle, Új Folyam, XXIII. évf. 7-8. sz.
- **Sági Lajos**: Istenhit, kultúra, személyi érettség és nép. Kiskunmajsa-Kígyópuszta, 1998. Kézirat. 23 o.
- **Szabó Lajos**: Krízisintervenció a szociális esetmunkában.
- **Takács Anita (szerk.)**: A homokhátsági tanyák társadalma és szociális problémái. Kecskemét, MTA RKK ATI, 2005.

Jogszabályok és dokumentumok

- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról
- A Szociális Munka Etikai Kódexe

Internetes források

- **Szenti Tibor**: Közösség által kiváltott halál vagy belső késztetésből feladott élet, illetve különféle”voodoo” jellegű halálnemek
Szenti Tibor honlapja: www.szenti.com
- **Varga A. Tamás** szakmai életútja
Közösségi Kapcsolat Alapítvány – Közösségi Adattár:
www.kozossegfejlesztes.hu
- **Varga Zsuzsanna**: A gazdagparasztság tönkretétele, kitelepítése
www.historia.hu/archivum/2006/0604vargazs.htm

A szerző saját munkái

- Pusztai életjel
- Részletek a nagygyakorlat esettanulmányaiból

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet nyilvánítani mindazoknak, akiknek köszönhetően eljutottam a főiskolára. Először hálát adok Istennek mindenért és barátaimnak, Török Tibornak és Katinak azért a lelkes támogatásért, mellyel kísérték utamon. Köszönöm a feleségemnek és gyermekeimnek a csendes odaadó támaszt. Köszönöm munkahelyemnek, a kiskunmajsai szociális intézménynek a teljes támogatását. Hálás vagyok Tunyogi József tanár úrnak, amiért a legnehezebb, kiábrándult időszakban levelével új erőt adott. S végül, de nem utolsó sorban fejet hajtok Dr. Duró Annamária emberi és szakmai segítségé előtt, mely nélkül most nem lenne itt e dolgozat. Munkája és embersége elkísér majd és példát mutat számomra az iskola falain kívül.

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy a szakdolgozat saját munkám, minden felhasznált forrásmunkát az irodalomjegyzékben megneveztem.

A szakdolgozatot az „Útmutató a szakdolgozat elkészítéséhez” kari segédlet alapján állítottam össze.

Szeged, 201... ..

.....

Aláírás